

Společenská funkce muzea

Několik myšlenek a historické ohlédnutí

Pohledy do světa

Rozvržení výkladu první části příspěvku

- Východisko: Společný princip a odlišné kulturní koncepce.
- Historické zdroje edukační koncepce muzejnictví.
 - Cíl: výchova dobrého občanského vkusu.
 - Estetická koncepce společenské úlohy muzea.
- Edukativní (edukační) koncepce společenské úlohy muzea.
 - Motivační funkce sbírek: „magnet“ návštěvníků.
 - Rozvoj interdisciplinárního přístupu v edukační koncepci.
 - Sociální pojetí funkce muzea.
- Posílení edukativní koncepce v druhé polovině 20. století
- Výzvy post/moderní doby

Společný princip a odlišné kulturní koncepce.

- Společný princip muzea a výchovy a motiv pro zakládání nebo návštěvu muzejních sbírek:
 - ❖ **Poznávat, poučit se.**
- Odlišné kulturní koncepce – badatelská & edukační:
 - ❖ **Soustředit poznávání historie a kultury do odborné instituce** (badatelská koncepce: soustředění kulturního kapitálu).
 - ❖ **Kultivovat společenské vědomí a podporovat kulturní rozvoj společnosti** (edukační koncepce: šíření kulturního kapitálu ve společnosti).
 - ❖ Enkulturační
 - ❖ Socializace
 - ❖ Personalizace
 - ❖ rozvinout kulturní potenciál jedince
 - ❖ zhodnotit autoregulaci jedince pro ušlechtilé cíle

Historické zdroje edukační koncepce muzejnictví

- USA: od 70tých let 19. století až po burzovní krach r. 1929
 - Po skončení občanské války Severu proti Jihu je zakládána řada muzeí a galerií.
 - Ve většině zakladatelských listin z té doby je výchovné poslání muzea uváděno jako jeden z jeho hlavních cílů (Zeller, 1989, s. 11).
- Pragmatické důvody
 - Rychle se rozvíjející americký průmysl potřeboval najít svou individuální tvář, osamostatnit se ze silného vlivu evropské výroby, podporované velkou kulturní tradicí. K tomuto úkolu mělo dopomoci i výchovné působení muzejních nebo galerijních sbírek.
 - Na základě studia muzejních sbírek měli návrháři a výrobci rozvíjet svůj vlastní vkus a dosahovat jedinečných kvalit užité umělecké tvorby.
 - Muzeum: "praktická služba pro návrháře a dělníky", zaznamenal s uspokojením jeden z dobových koncepčních článků v roce 1915 (Florence Levy)

Cíl: výchova dobrého občanského vkusu

- Pragmatická stránka cíle
 - Zrození a podpora "poučeného a kultivovaného konzumenta", odběratele pro výrobky rozvinutého uměleckého průmyslu.
- Ideová stránka cíle – „areté“
 - Výchova prostřednictvím muzea:
 - poučení o historii umělecké tvorby, o kráse a vkusu,
 - "morální kultivace" a podněty "k nalézání spokojenosti a štěstí".
 - Ideové výzvy se objevovaly především v souvislosti s tehdejší kritikou všeobecně nepříliš uspokojivé kulturní úrovně dělnictva.

Estetická koncepce společenské úlohy muzea

- Tendence ke kultivaci vkusu a k podněcování hodnotné kulturní orientace byly americkými teoretiky nazývány "estetickou koncepcí" nebo "estetickým hnutím" (aesthetic movement) muzejní výchovy.
 - Estetická muzejní výchova
 - protiváha společenského příklonu k materiálním a komerčním hodnotám
 - příspěvek k překonávání špatného vlivu tíživých životních podmínek nižších vrstev obyvatelstva
 - příspěvek k prohloubené estetické kultivaci střední občanské třídy
 - Důraz na nejvyšší kvalitu muzejních a zejména galerijních exponátů: muzea nebo galerie mají být národními reprezentanty a strážci vysoké úrovně vkusu a estetických hodnot.
 - „Ours is a nation of *average standards*. But a museum of fine arts knows *no average standards*. Its function is to preserve *the best*.“ B. I. Gilman, 1923, s.92.
 - Estetická koncepce „školy dobrého vkusu“ byla úzká a brzy přesáhla vlastní rámec směrem k „edukační koncepci“.

Edukativní koncepce společenské úlohy muzea

- Zaměření na všeobecnou vzdělanost, kulturní rozhled, srovnávací pohled na různé projevy kultury apod.
 - V muzeu by nemělo jít jenom o zjemňování, rozvíjení a kultivaci smyslů, ale především o znalost.
 - Zatímco estetická koncepce klade důraz na výběr a kvalitu exponátů, edukativní koncepce zaměřuje pozornost na informace, kterými jsou exponáty doprovázeny, a na didaktickou kvalitu jejich výběru a prezentace.
 - Každý exponát má být co nejpriléhavějším reprezentantem své významové třídy.
 - Každý exponát má být provázen co nejkvalitnějším systémem informací vycházejících vstříc zájmu návštěvníků.
 - Informace mají v ideálním případě "odpovídat na všechny otázky" (Parker, 1927), které by mohly návštěvníky při procházení expozicí napadnout.

Motivační funkce sbírek: „magnet“ návštěvníků

- Sbírka má být atraktivní, tj. musí diváky motivovat k zájmu o vystavené objekty.
- Motivační funkci má být podřízeno nejenom uspořádání a zpracování sbírky, ale též architektonická úprava muzejních prostor.
- *"Dávat lidem to, co chtějí"*, A. Parker
 - Mnohostranné podněcování smyslů doprovázené přitažlivou a srozumitelnou nabídkou poznatků, "které vyzývají k tomu, aby se o nich mluvilo".
 - Informace v muzeu nesmějí být neosobní, mají svými vlastnostmi samy přitahovat návštěvníky a "svádět je" k rozhovorům, které rozšiřují poznání.

Rozvoj interdisciplinárního přístupu v edukační koncepci

- „Rozumět“ znamená především „dávat do souvislostí“.
 - P. Youtz, ředitel Brooklynského muzea (1930):
 - *"To try to study art apart from sociology, economics, social history, and anthropology, is as ridiculous as it would be to investigate coral without considering the life cycle of the zoophytes which produce it."*
 - "Pokusit se studovat umění odděleně od sociologie, ekonomie, sociálních dějin a antropologie je stejně absurdní, jako by bylo zkoumání korálů bez ohledu na životní cyklus zoofytů, které je vytvářejí."
 - M. McLuhan (1991):
 - "Lineární důraz na perspektivu [...] zavedl vnímání na cesty vedoucí k dělostřelecké palbě [...] Použití střelného prachu k pohonu střel po jejich drahách přišlo až ve chvíli, kdy se v umění objevila perspektiva."

Sociální pojetí funkce muzea

- Edukativní koncepce sloužila jako přirozené východisko pro tzv. sociální pojetí nebo poslání muzea ("the social mission of museums").
- Preference sociálního pohledu na úlohu muzea v USA sílila v době ekonomické deprese a rozmachu totalitních politických systémů ve světě na konci dvacátých let 20. století.
 - Jak ekonomická deprese, tak politická totalita působí záporně proti ideálům americké demokracie a vyvolaly řadu obranných reakcí. Sociální pojetí muzea je jednou z nich.
- Obrat k sociálnímu pojetí souvisí s *posilováním úlohy odborného poznání v životě společnosti* nastávající éry modernismu.
 - Propagátoři sociálního přístupu poukazují na to, že muzeum má sloužit jako poznatkový servis pro celou společnost, na níž muzeum ekonomicky závisí, a jíž tedy musí splácet to, co do něj bylo vloženo.
- Sociální pojetí muzea směřuje k povzbuzení "kritické inteligence" a "nezávislého uvažování" všech občanů (tzv. autonomně kritické pedagogické koncepce).
 - V konečných důsledcích by sociální pojetí muzea mělo překonávat elitářské, segregáčnické a totalitní společenské tendence.

Posílení edukativní koncepce v druhé polovině 20. století

- Teoretici v USA (Rawlins 1978, Fredette 1982, Zeller 1989, Stone 1993 ad.) shodně poukazují na to, že edukativní pojetí patří v historickém vývoji amerického muzejnictví ke stabilním i stabilizujícím faktorům.
 - Po druhé světové válce výchovné pojetí nacházelo postupně svou novou podobu utvářenou
 - nebývalým rozvojem *médií* (zvukový záznam, televizní obraz, video, počítač a multimédia),
 - proměnami v pojetí samotné výchovy („pedagogizace“ společnosti, která provází rozvoj Internetu), která nápadně překračovala hranice škol a vstupovala do široké veřejnosti.
- V šedesátých letech 20. století začala výchova v muzeu rozšiřovat pole své působnosti a zároveň nabývala promyšlenějších i systematičtějších podob. Od té doby se datují počátky prohloubené *spolupráce muzeí a škol* (Stone 1993).
 - Ředitel muzea v Clevelandu (1988):
 - „*Musíme si uvědomit, že muzeum není vzdělávací institucí v obvyklém "školním" významu tohoto slova. Tato rozdílnost nabízí příležitosti k plodnému vzájemnému obohacování.*“

Výzvy post/moderní doby

- V druhé polovině 20. století je výchova stále naléhavěji konfrontována s *napětím mezi lidskou individualitou a komunitou a mezi kontinuitou a disparátností historického vývoje*.
 - E. Martin (1967), pod vlivem McLuhanovy teorie médií:
 - Výchova v muzeu je zavázána pomáhat lidem hledat své místo v neustále se měnícím světě.
 - American Association of Museums – AAM, výroční zpráva z roku 1984 (s. 56):
 - Výchova v muzeu je založena na existenci muzejního objektu (resp. muzejní sbírky), a (ve srovnání se školní výchovou) je specifická úlohou *individuality návštěvníků a jejich spontánním zájmem*.
 - Z toho vyplývá i specifická úloha informací, které se v muzejní výchově uplatňují.
 - *Vlastní zkušenost návštěvníka a sociální interakce doprovázená mnohostrannou komunikací* jsou klíčovými faktory, kterými má být podmíněna informační nabídka v muzeu.
- Postmoderní pluralita
 - Pluralita rozkolísala pojetí identity Já a zrodila fragmentárního nebo separátního diváka.
 - V tomto smyslu není žádná informace úplná, ani nemá úplný kontext, takže ji nelze zasadit do jednoznačných souvislostí.
 - Tomu odpovídá potřeba pestrosti muzejní nabídky, mnohonásobná konstrukce různých pohledových stanovíšť, ze kterých lze vnímat a zkoumat jeden a tentýž objekt. (Podle Dunninga, 1997, s. 208.)